

Omaishoito kunnissa: selvityksen antia

Malla Heino – Anne Vierros

Omaishoidon tukeminen
- strategisesti viisasta -seminaari

Kuntatalo, Helsinki 24.11.2009

Hyvät käytännöt ja palveluohjaus omaishoitajien arjen tukena -projekti,

CARERI 2007 - 2010

Omaishoitajat ja Läheiset -Liitto ry

Hyvät käytännöt ja palveluohjaus omaishoitajien arjen tukena -projekti **Careri (2007- 2010) lyhyesti:**

- Juuret Hyvä ja laadukas palvelukokonaisuus omaishoitoa tukemassa (HYLA) –projektissa (2003-2007, www.hyvajalaadukas.fi)
- Carerin tavoitteena on koulutuksen ja tiedotuksen keinoin levittää ja juurruttaa omaishoitajien arjen tueksi kehitettyjä hyviä käytäntöjä ja palvelujen laatuksiteerejä niin ammattilaisten kuin muiden toimijoiden käyttöön.
- Hankkeen keskeisinä toimintamuotoina ovat työkokoukset, teemaseminaarit ja materiaalin tuottaminen projektin teemoista.

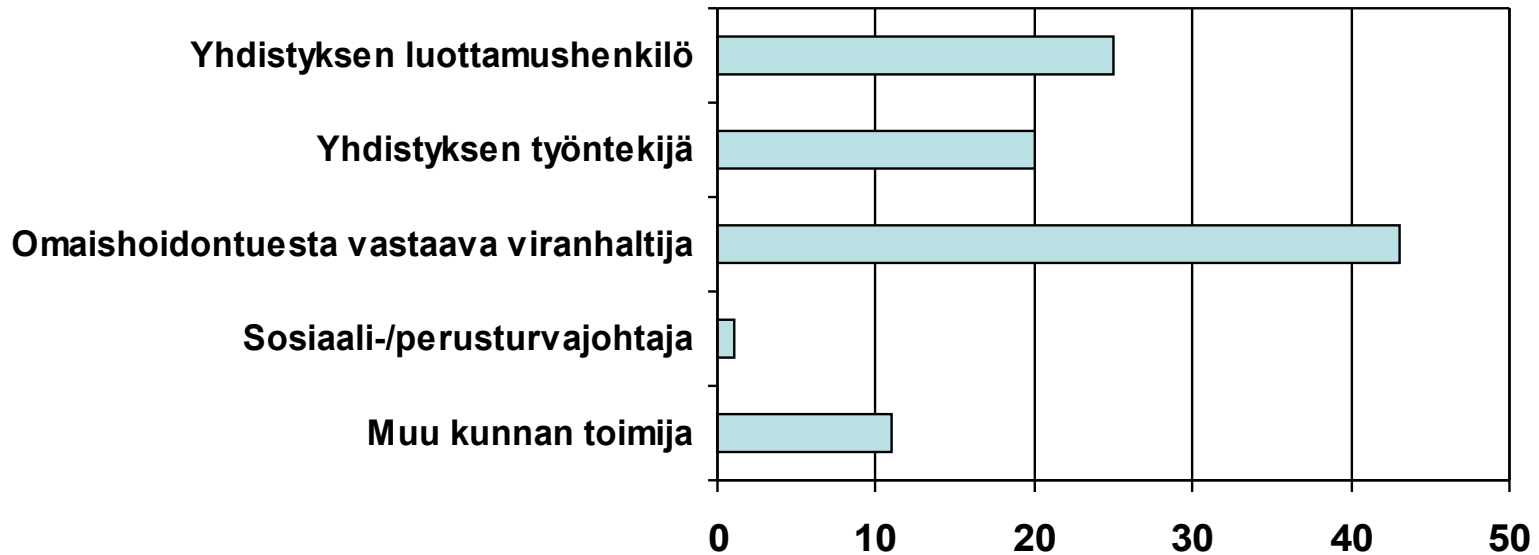

Omaishoidon kunta- ja yhdistyskysely

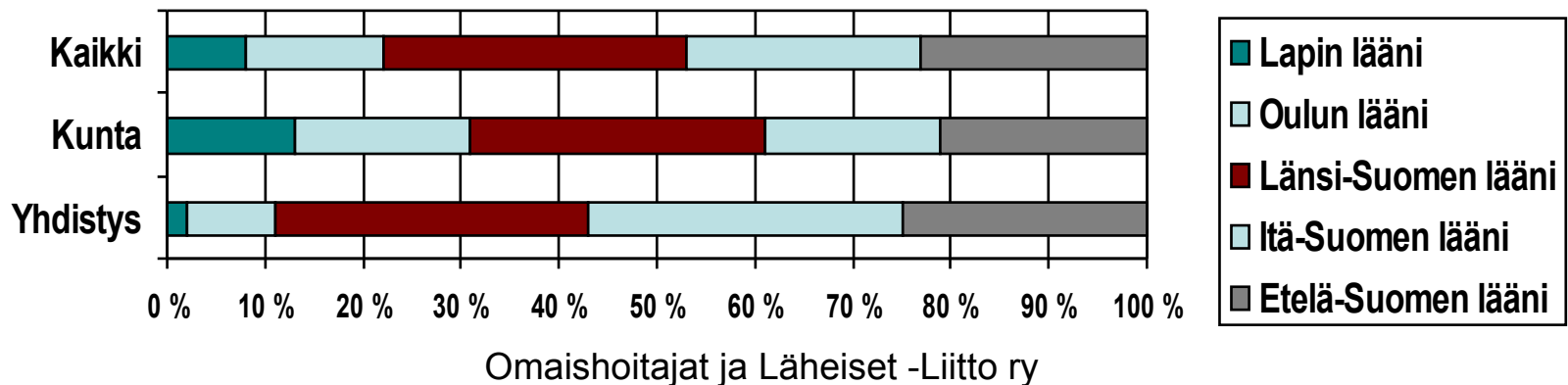
- Tavoitteena selvittää kuntien omaishoidon strategisia linjauksia ja tulevaisuuden kehittämisenäkymiä sekä paikallisyhdistysten näkemyksiä omaishoidon tilanteesta
- Toteutettiin nettikyselynä lokakuussa 2009 (Sosiaalikehitys Oy)
- Lähetettiin yhteensä 374:lle kunta- tai omaishoitajayhdistystoimijalle; kuntavastaajille esitettiin yhdistysvastaajia useampia kysymyksiä
- Kokonaisvastausprosentti **33 % (n=122)**, joista kuntien edustajia 67 (yht. 66 kuntaa) ja yhdistysten 55
- Selvitystä työstetään eteenpäin v. 2010 tekemällä teemahaastatteluja kyselyn aihepiiristä
- Samoja teemoja esillä myös v. 2006 tehdyssä selvityksessä omaishoidon tilanteesta ”Hoitaahan ne joka tapauksessa” sekä Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton järjestöbarometrissa 2009

Kyselyyn vastanneet (n=122):

kunta n= 67 / yhdistys n=55

Vastaajan lääni:

Kyselyn keskeiset aihealueet

- Omaishoidon määrärahat ja hoitopalkkiot
- Kunnan tarjoamat palvelut omaishoitajille
- Omaishoidon tuen myöntämiskriteerien muutokset
- Kuntaliitosten vaikutus omaishoidon tukeen
- Omaishoidon kysymysten sisältyminen kunnan ohjelmiin ja strategioihin
- Omaishoidon tukemisen onnistuminen kunnissa
- Omaishoidon keskeisimmät kehittämishaasteet lähitulevaisuudessa
- Palvelusetelit omaishoidon palvelujen järjestämisessä
- Omaishoitajien lakisääteisen vapaan järjestymisen suurimmat esteet
- Näkemykset omaishoidon nykytilanteesta

Omaishoidon määrärahat

- Omaishoidon tuen määrärahan suuruus hoitopalkkion osalta kunnan talousarviossa noussut:

Määrärahojen keskiarvo vastanneissa kunnissa:

v. 2006 337 166 €

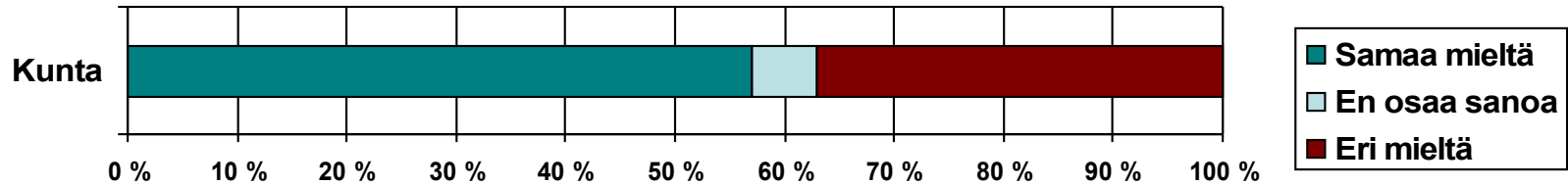
v. 2008 377 896 €

= n. 15% nousu

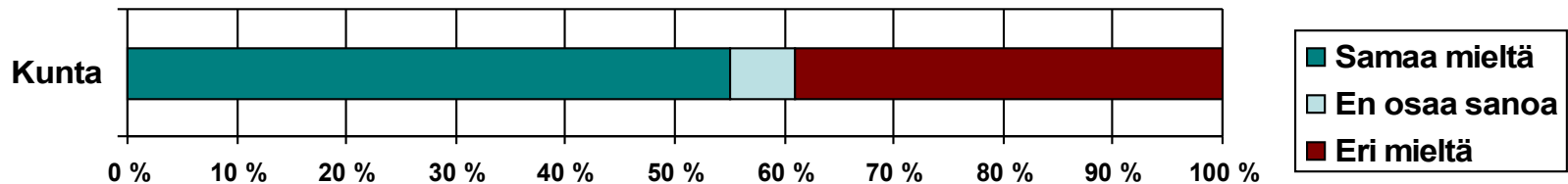
- Puolessa (52%) kunnista oli tehty kustannusvertailuja omaishoidon ja muiden hoitomuotojen välillä

Määrärahojen riittävyys * kuntavastaajat

Omaishoidon määrärahan riittävyys vuonna 2008 (n=67)

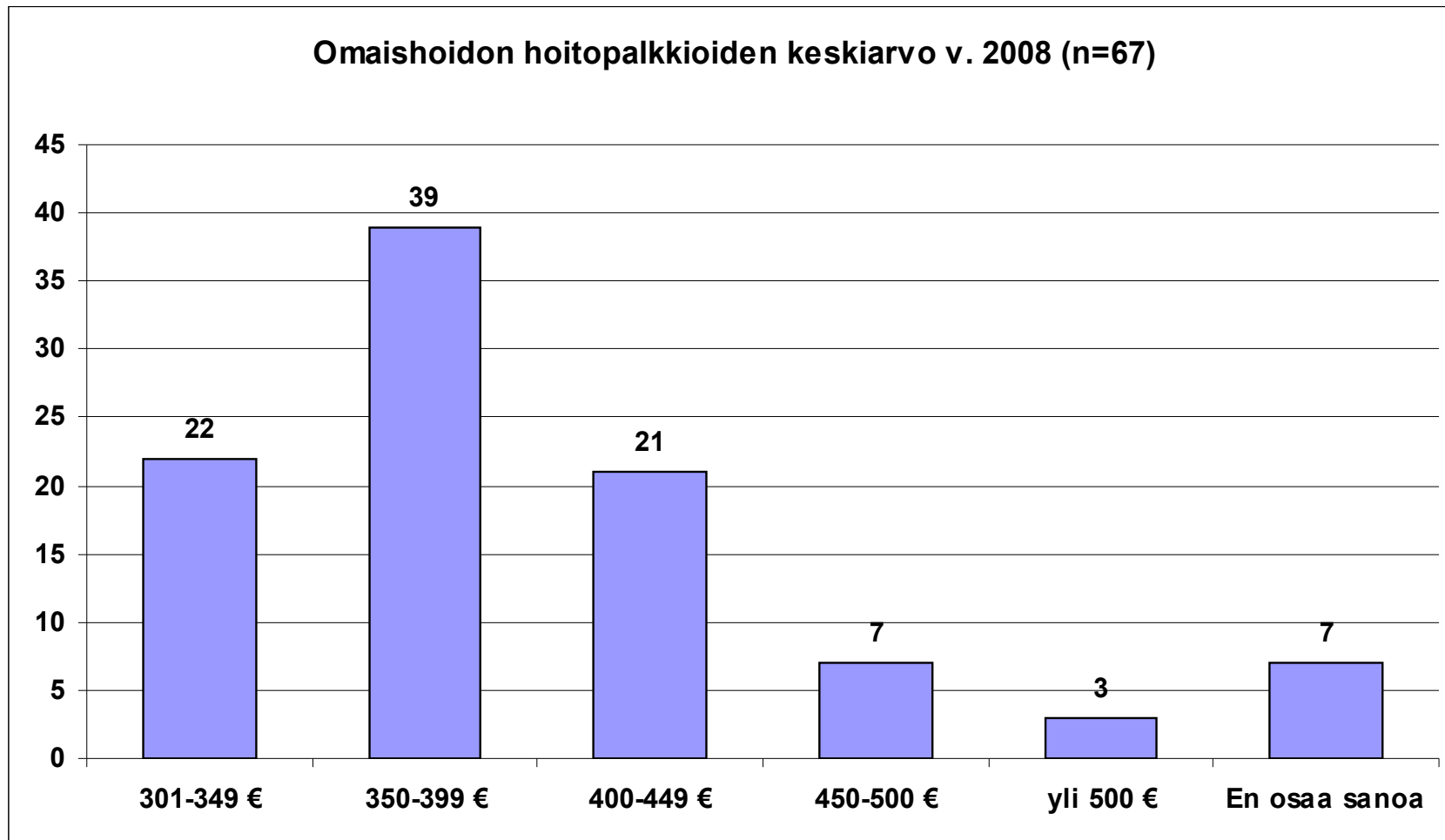

Omaishoidon tuen määrärahan riittävyys vuonna 2009 (n=67)

Hoitopalkkioiden keskiarvo v. 2008

%

Kunnan tarjoamat palvelut omaishoitajille*

Tuen piirissä olevat omaishoitajat:

- yhdyshenkilö **95%**
- ohjaus- ja neuvontapalvelut **94%**
- palveluohjaus **85%**
- sijaishoitoa **84%**
- vertais- ja ryhmätoimintaa **79%**
- virkistysvapaita **74%**
- muita palveluita (palvelusetelit, intervallijaksot, kuntoutus, päivätoiminta) **77%**

Tuen ulkopuolella olevat omaishoitajat:

- ohjaus- ja neuvontapalvelut **93%**
- palveluohjaus **79%**
- sijaishoitoa **69%**
- vertais- ja ryhmätoiminta **74%**
- virkistysvapaita **37%**
- muita palveluita **45%**

*kuntavastaajat=67

Omaishoidon tuen myöntämiskriteerien muutokset*

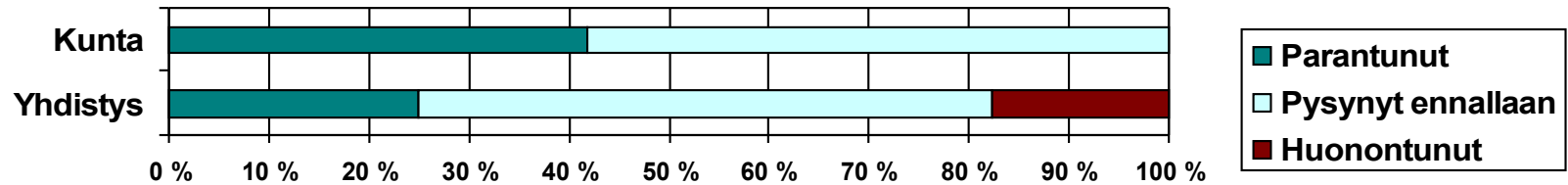
Kunnassa käytetyt omaishoidon tuen myöntämiskriteerit ovat viimeisen kahden vuoden aikana:

- kiristyneet 22%
- väljentyneet 7%
- **pysyneet ennallaan 66%**
- eos 4%

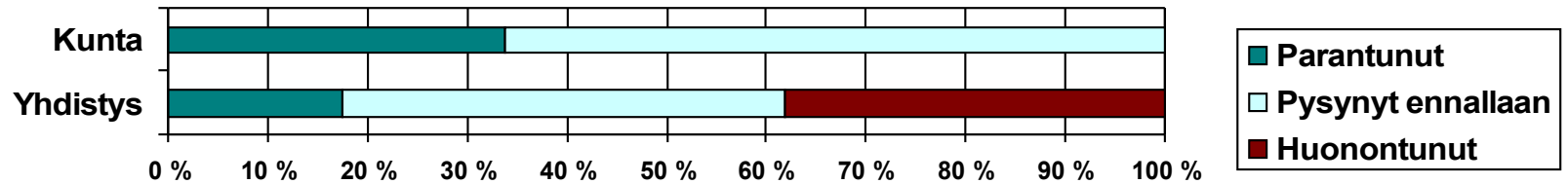
* kuntavastaajat=67

Arvio kuntaliitoksen vaikutuksista omaishoidon tukemiseen 1

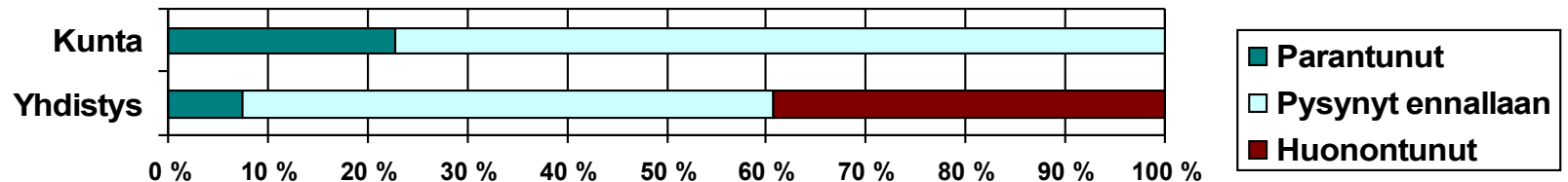
Neuvonta- ja ohjaus omaishoitoasioissa:

Omaishoitajien lakisäätteisten vapaiden toteutuminen:

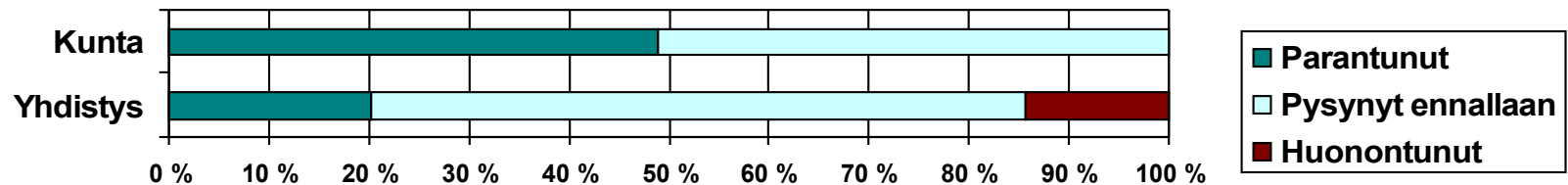

Palvelut omaishoitotilanteeseen:

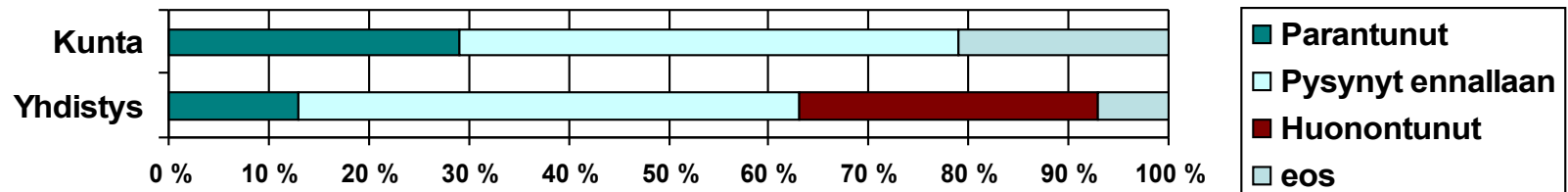

Arvio kuntaliitoksen vaikutuksista omaishoidon tukemiseen 2

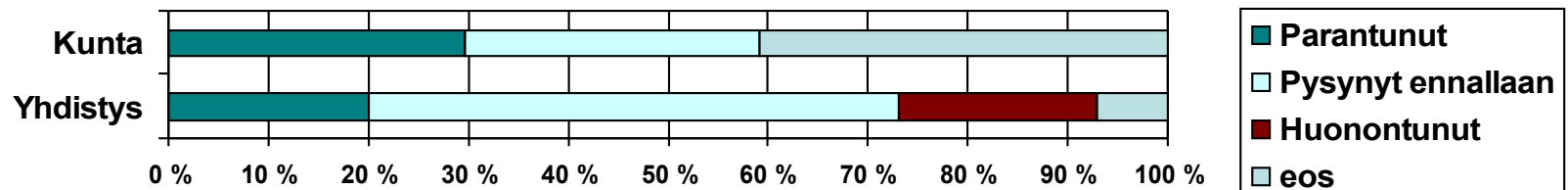
Palvelutarpeen arviointi:

Omaishoidon tuen hoitopalkkion taso:

Vertais- ja ryhmätoiminnan tarjonta omaishoitajille:

Omaishoidon kysymykset kunnan strategioissa

*kuntavastaajat=67

Omaishoidon asiat sisältyvät kunnan:

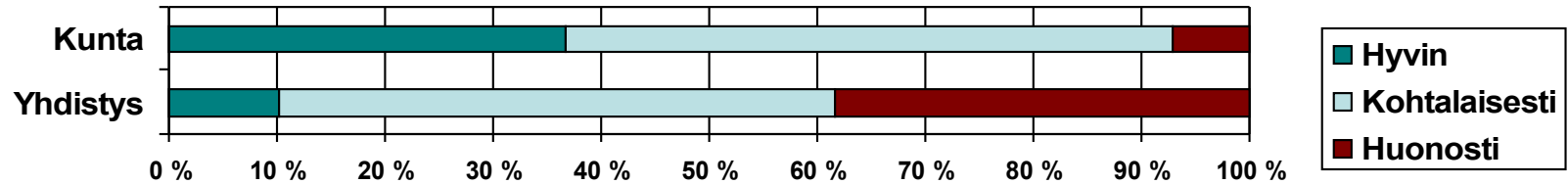
- vanhuspoliittiseen ohjelmaan tai strategiaan 78%
- vammaispoliittiseen ohjelmaan tai strategiaan 24%
- erilliseen omaishoidon ohjelmaan tai strategiaan 6%

Strategioiden keskeisimmät osa-alueet:

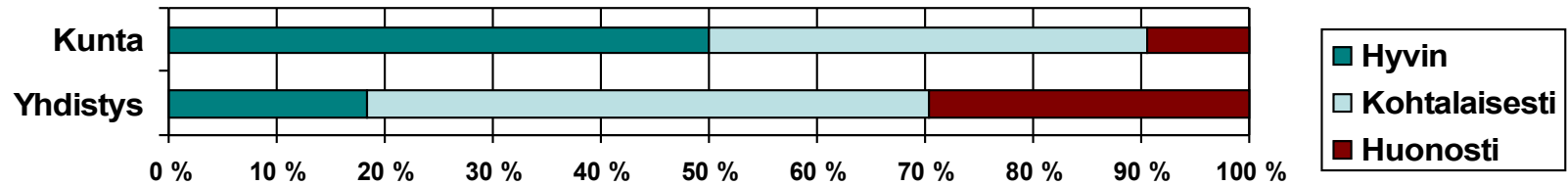
- lakisääteisten vapaiden toteutumisen 88%
- omaishoitajan hoitotehtävää tukevat palvelut 85%
- tilapäishoidon vaihtoehtojen kehittämisen 72%
- ryhmä/vertaisryhmätoiminnan järjestämisen 71%
- palveluohjauksen kehittämisen 67%
- linjaus omaishoidon tuella hoidettavien määrästä 56%
- hoitopalkkioiden tavoiteltavan tason 50%
- tuen ulkopuolella olevien hoitajien tukemisen 50%

Omaishoidon tukemisen onnistuminen kunnissa 1

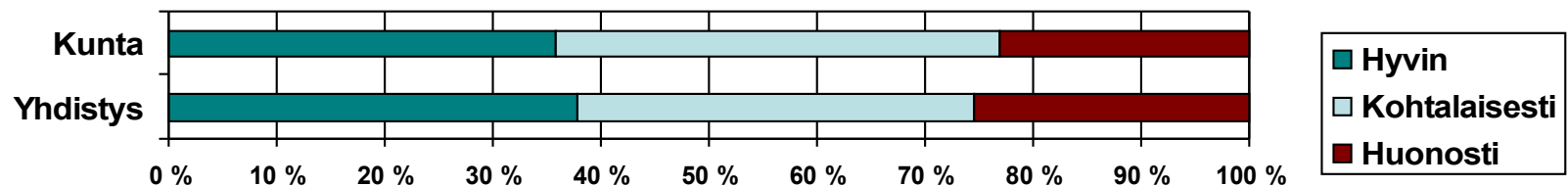
Riittävät, kohtuulliset hoitopalkkiot:

Palveluohjaus:

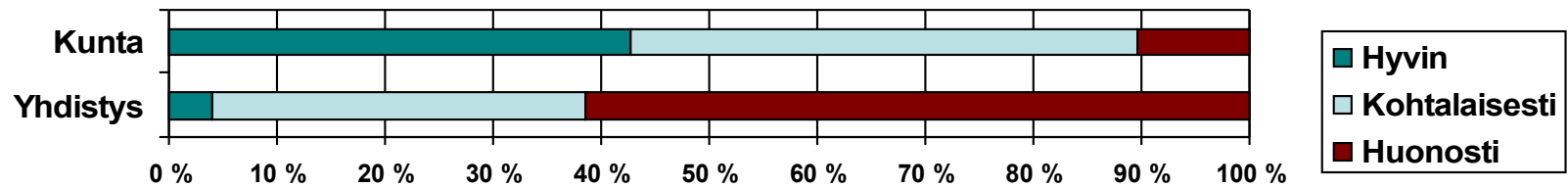

Ryhmä- ja vertaistoiminta:

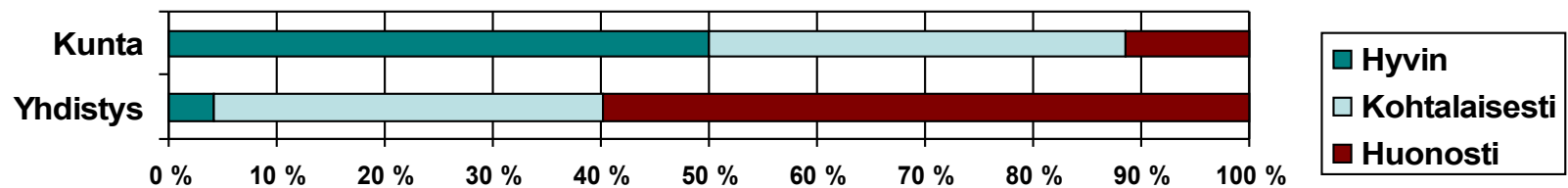

Omaishoidon tukemisen onnistuminen kunnissa 2

Tilapäishoidon saatavuus:

Omaishoitajien lakisääteisten (3 vrk) vapaiden käyttö:

Omaishoidon keskeisimmät kehittämishaasteet lähitulevaisuudessa*

Keskeisimmät:

- Tilapäishoidon järjestäminen ja kehittäminen!
- Omaishoitajien vapaiden järjestäminen
- Hoitopalkkioiden ja määrärahan riittävyys

Tärkeää myös:

- Vertaistuen järjestäminen
- Jaksamisen tukeminen
- Palvelujen kehittäminen
- Palveluohjaus, neuvonta ja tiedottaminen
- Terveystarkastusten järjestäminen

* kaikki vastaajat=122

Palvelusetelit omaishoidon palvelujen järjestämisessä

- Palvelusetelit käytössä joka toisessa kunnassa.

Setelien eduiksi nähtiin mm:

- palveluvalikoiman monipuolistuminen
- yksilöllisyys ja joustavuus

Setelien puutteiksi nähtiin mm:

- arvon pienuus
- käytännön sekavuus
- palveluja ei saatavilla

Omaishoitajien lakisääteisen vapaan järjestymisen suurimmat esteet

**Hoitopaikkojen niukkuus
tai sopimattomuus!**

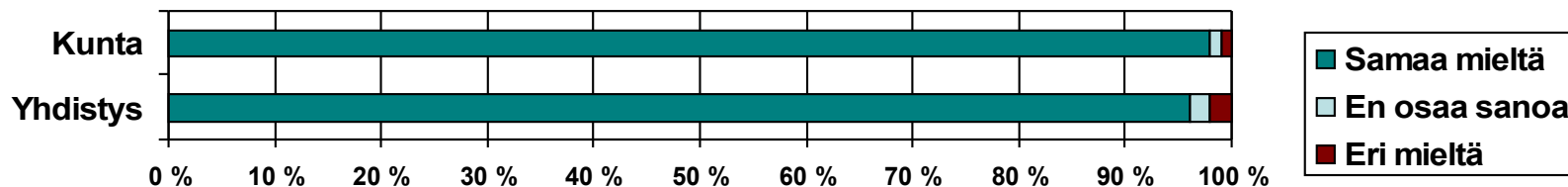
**Hoitaja ei halua
pitää vapaita**

**Hoidettavan haluttomuus
lähteä kotoa tai olla
ilman omaishoitajaa**

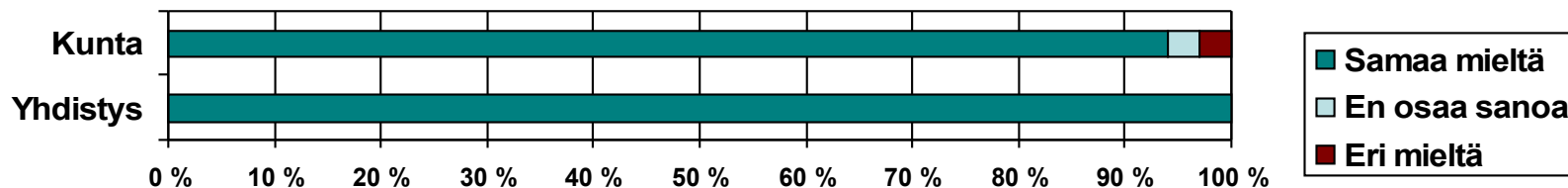
**Ei mahdollisuutta
saada sijaishoitoa
kotiin**

Näkemyksiä omaishoidon nykytilanteesta: Valtion ja kunnan roolit

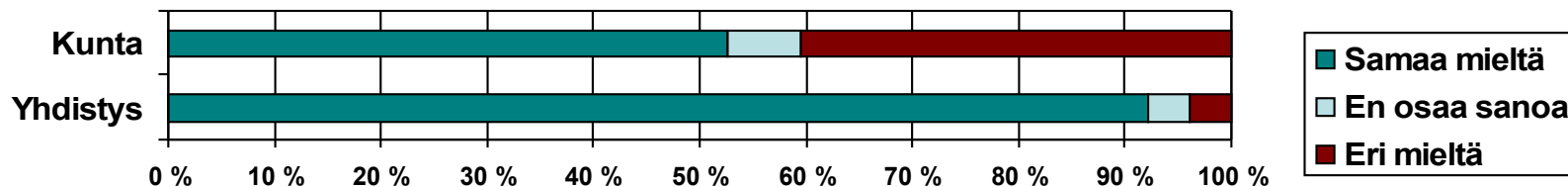
”Valtion tulisi luoda nykyistä paremmat edellytykset omaishoidon toteuttamiseen kunnissa.”

”Omaishoitolakia tulisi kehittää siten, että omaishoidosta muodostuisi todellinen vaihtoehto.”

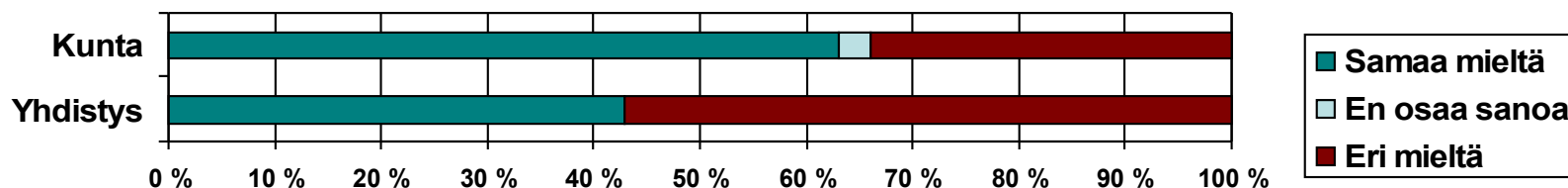
”Omaishoito tulee säätää subjektiiviseksi oikeudeksi.”

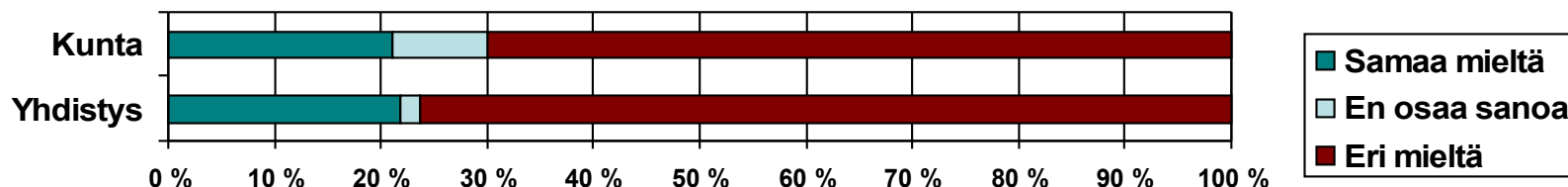
Näkemyksiä omaishoidon nykytilanteesta:

Yhteistyö ja osallistuminen

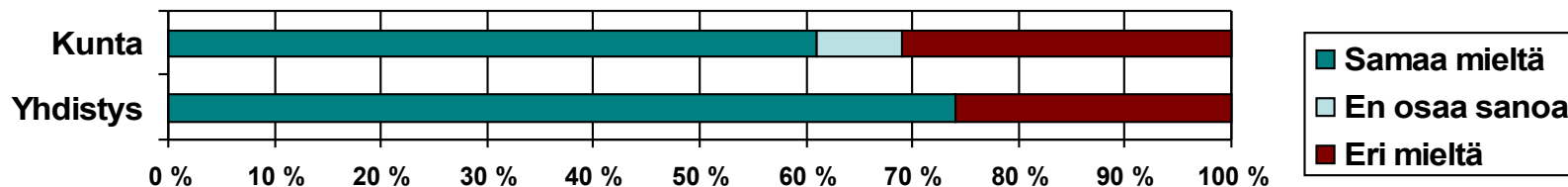
”Omaishoito kehittyy kunnassamme omaishoitajia kuunnellen ja heidän näkemyksiään huomioon ottaen.”

”Omaishoitajat ovat hyvin päässeet vaikuttamaan kuntamme omaishoidon linjauksiin.”

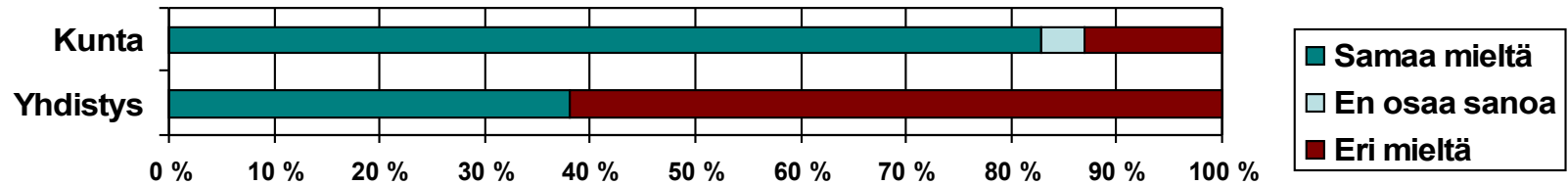

”Kunnan ja kolmannen sektorin yhteistyö omaishoidon kehittämisessä on liian vähäistä.”

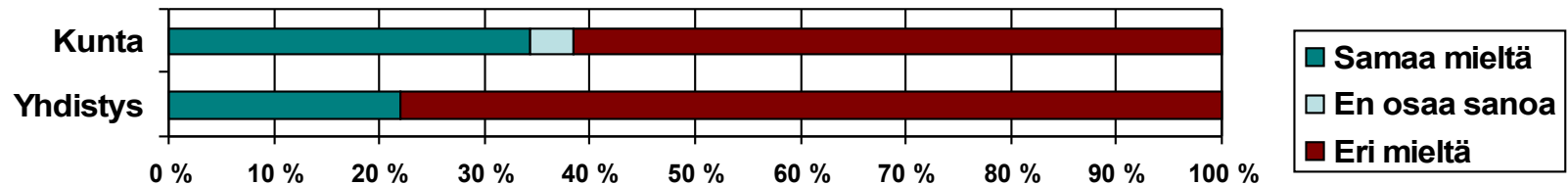

Näkemyksiä omaishoidon nykytilanteesta: Kunta ja omaishoito

”Omaishoitajien asema on kunnassamme hyvä.”

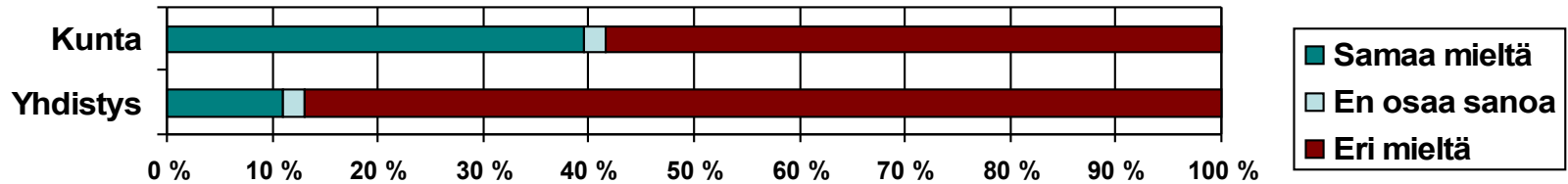

”Kuntapäätäjät tuntevat omaishoidon tarpeet.”

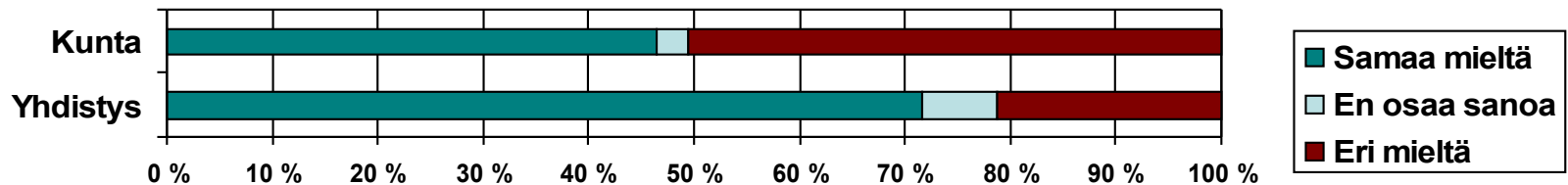

Näkemyksiä omaishoidon nykytilanteesta: Resurssit, kehittäminen, uudistukset

”Kuntamme resurssit omaishoidon tukemisessa ovat riittävät.”

”Taloudellinen taantuma on hidastanut omaishoidon asioiden kehittämistä kunnassamme.”

Johtopäätökset Careri -aineiston valossa 1

- Aineisto pieni ja tulokset suuntaa-antavia
- Yhdistys- ja kuntavastaajat osin samoista, osin eri kunnista, joka vaikeuttaa näkemysten vertailua
- Kuntien keskimääräiset omaishoidon määrärahat hoitopalkkioiden osalta nousseet n. 15% v. 2006-2008: tukihakemusten määrässä ei merkittävää muutosta
- Tuen myöntämiskriteerit kiristyneet 22% vastaajakunnista, 66% ennallaan
- Reilu puolet kuntavastaajista piti varattuja määrärahoja riittävinä, vajaa 40% riittämättöminä
- Puolessa kunnista vertailtu omaishoidon ja muiden hoitomuotojen kustannuksia

Johtopäätökset Careri -aineiston valossa 2

- Kuntien edustajat näkivät kuntaliitosten vaikutukset omaishoidon tukemiseen yhdistyksiä positiivisemmin; yhdistyksissä oltiin huolissaan etenkin lakisääteisten vapaiden toteutumisesta
- Omaishoito liitetään kunnissa edelleen vanhuspoliittisiin ohjelmiin; vain neljännes vastanneista oli sisällyttänyt omaishoidon myös vammaispoliittiseen ohjelmaansa
- Näkemykset omaishoidon tuen onnistumisesta poikkesivat toisistaan huomattavasti etenkin tilapäishoidon saatavuuden ja lakisääteisten vapaiden toteutumisen osalta; ryhmä- ja vertaistoiminnan onnistumisen näkivät molemmat vastaajaryhmät hyvin samalla tavalla positiivisesti
- Keskeisimmäksi tulevaisuuden kehittämishaasteeksi nousi tilapäishoidon järjestäminen ja kehittäminen
- Yleisesti toivottiin valtiolta nykyistä suurempaa panosta omaishoidon tukemisessa niin lainsäädännön kehittämisessä kuin yleisten edellytysten luomisessa

Johtopäätökset Careri -aineiston valossa 3

- Omaishoitajien asemaa kunnassa pitivät kuntavastaajat huomattavasti yhdistysvastaajia parempana.
- Kuntavastaajien mielestä kuntapäätäjillä ei ole riittävästi tietoa omaishoitajien tarpeista.
- Omaishoitajayhdistykset toivoivat nykyistä suurempaa mahdollisuutta vaikuttaa omaishoidon asioihin kunnissa.

Kuntayhteistyö STKL:n Sosiaalibarometrin 2009 valossa

- Kuntien ja yhdistysten käytännön yhteistyö aktiivista ja monipuolista, mutta kuntien päätöksentekoon vaikuttaminen vaikeaa; kuntayhteistyö lähinnä sosiaali- ja terveystoimen kanssa
- Yhteisiä kehittämishankkeita kunnan kanssa ollut 20% yhdistyksistä kolmen viime vuoden aikana; osasta jäänyt pysyviä toimintamuotoja (esim. vapaaehtois- ja vertaistoimintaa)
- Järjestötoimijoiden näkemyksiä huomioidaan riittämättömästi kuntien päätöksenteossa (puolet yhdistyksistä ja 40% sosiaalijohtajista arvioi näin)
- Järjestöjen asiantuntemus ja kokemukset samoin kuin kuntalaisten tarpeet ja toiveet eivät täten välity riittävästi päättäjien suuntaan.